

HEGEDŰS IMRE JÁNOS

Tibi, a szekus

Akkor ment el a hangja, amikor Nagyerdő patakában behajolt egy mezei kútba, s hosszan ivott. Megundorodott a sok édes ordától és puliszkától, amit reggel, délben, este kapott a majortól, ezért megsózta mind a kettőt, úgy megsózta, hogy csíptek, ettől szomjazott veszettül, de a víz jéghideg volt, begyullasztotta a torkát, berekedt, nem tudta uszítani a kutyákat a juhok után, ő futott lélekszakadva, terelte vissza, ha azok a sarjúmezők felé nyomakodtak. A búzát behordták már a gazdák, kivirágzott a tarló, azon legeltetett, de két vagy három vékony parcellában ott volt még a sarjú, azt mondta a gazdája, nehogy beléengedje a juhokat, mert összetöri azt a macskapofáját. Kapott ő tőle verést éppen eleget, legtöbbször a tökéletlen fejés miatt, de neki az fájt, hogy mindig a macskapofáját emlegette, pedig látta magát elégszer a mezei kutak vizében, emberarc nézett vissza rá ebből a tükörből, nem macska. Igaz, a szakálla már kiütközött, amit borotválni kellett volna, de mivel húzza le, ha nincs borotvája?

Vasárnap meglátogatta az anyja, sípolt a tüdeje, amíg kimászott Kerekmező tetejére, s onnan be a merdek lejtőn Nagyerdő patakába, hozott pánkót, csörögét, de egy falat sem ment le a torkán, s beszélgetni sem tudtak, mert Tibinek csak rekedt hörgés jött ki a torkán.

– Na, hagyd csak el – mondta az anyja –, fejszét emelek én arra a bolond, félkegyelmű apádra, jöjjön ő ide, legeltesse ő a juhokat, ne járja a bolondját az istentelen kommunistákkal. Új világot akar, s nem gondol arra, hogy tönkreteszi a fiát. Még be sem töltöttem a tizenhatodik évedet, s már elszegődtetett ennek a lator ravai majornak.

Több beszéd nem esett, Tibi ott maradt lenni, a mélységben a némaságával, a juhaival és a kutyáival, az anyja négykézláb mászott ki a tetőre, s döcögött haza a bolond urához s apró gyermekeihez, Tibi volt a legnagyobb, azért fogták ilyen korán kenyérkeresetre.

Rossz híre volt ennek a ravai majornak, úgy hajkurászta a fiatal menyecskéket, mint kopó a nyulakat, pontos nyilvántartást vezetett, melyik fiatalasszonynak dolgozik az ura a bányaságon, melyiknek vágja a fát a szászkezdí erdőkön, egyszer rajtakapta egy ilyen hazatoppánó, fadöntő férj, s istenmáriásan el-

látta a baját, úgy megsuhintotta, a kórházban rakták össze, a fejsze nyoma megmaradt, a hatalmas forradás úgy nézett ki, mintha két homloka lett volna, de ez sem térítette észhez, nagy volt az étvágya, nem tudott uralkodni magán.

Mégis megválasztották minden évben, mert senki olyan jó sajtot nem csinált, mint ő, Kecskés András, húsvétkor járta a házakat, összegyűjtötte az oltókat, az volt az ő titka, a jó oltó, attól a sajtjai kívül sárgák lettek, mint az arany, belül fehérek, mint a hó.

Derék, magas ember volt, piros arcú, világoskék szemű, az orra hosszú, s a kicsi, keskeny bajusza alatt állandó hamis pisolygás vibrált, nem csoda, hogy boldultak érte az asszonyok.

Tibi hamar kiismerte András bá' természetét, meg is értette, mert már őt is feszítette hajnaltájt a férfiaság, ezért vállalta, hogy éjszaka egyedül virraszt a juhok mellett a komárnyék alatt, még farkasokkal is verekedett.

A major rendszerint hajnaltájt jött vissza a faluból, volt rá eset, hogy elaludt a fejszéken, s a földre spriccelte a juhok csecséből a tejet. Fejés után megfőzte az üstben az óriáspuliszkát Tibinek, az iztron-gahajtó gyerekek és a kutyáknak, vágott egy nagy szelet édes ordát, a sajtához nem volt szabad nyúlni, kellett a gazdáknak, azután végignyúlt a majorház keskeny heverőjén, s aludt délig. Amikor fölébredt, kiemelte a nagy dézsából a megoltott tejet, prés alá tette azt a klintában, hogy folyjon ki a savó, s kifőzte az édes ordát. Ebből állt a napi munkája, este, sötétedéskor indult éjszakai vadászatra.

Tibi legeltetett napnyugtáig, mert a déli fejest már kihagyták, ősszel elég este-reggel tépdetni szegény juhok tögyét, s ennek olyan haszna is volt, hogy a hüvelykujja meggyógyult, elmúlt a gennyes seb, ami az erőltetéstől keletkezett. Legtöbbször emiatt, a fejés miatt kapott pofonokat a gazdájától. Benyúlt András bá' a megfejt juh alá, s ha még kemény volt a tögye, ha még volt benne tej, öklével verte Tibi fejét, hatalmas tenyerével az arcát.

– Elmeddülnek a juhok, te gazember, ha nem fejed ki az utolsó cseppig. Amennyit benne hagysz ma, annyival kevesebbet ad holnap.

Nem tehetett róla, annyira fájt a megkelt hüvelykujja, hogy ordítani tudott volna torkaszakadtából.

Volt egy kedves kutyája, a Fordíts, azért adta neki ezt a különös nevet, mert ha rákiáltott, hogy Fordíts!, a fiatal szuka a juhok elé rohant, ugatott vesztül, ráugrott a kolomposokra, s megtérítette a nyáját.

Kényelmes volt így legetetni, de unalmas, azzal verte agyon az időt, hogy hangosan beszélgetett Fordítscsal. Persze, amikor még nem vette el a hangját a kút jéghideg vize.

– Látod, Fordíts! Azt mondják, kutyavilág, azt mondják, kutyás a ló, vagy hogy megkutyálta magát a menyecske, kutyának való ez az élet. Pedig milyen jóra való teremtés vagy te, éppen csak beszélni nem tudsz. Őrzöd hűségesen ezeket a juhokat, holott semmi hasznod nincs bennük. Úgy figyelsz minden fütytyentésemre, mint gyerek az anyja szavára, éjszaka vásárra viszed a bőrödöt, ha jönnek a farkasok. Emlékszel? Egyszer még medve is lecommogott a havasból. Szívesen cserélnék veled, akkor nem kellene hazamenni, nem kellene hallgatni apám s az elvtársai kiabálását, azt vitatják, kit kell megtenni kuláknak, s kit nem, kit kell kinevezni osztályellenségnek, s kit nem. Azért gyűléseznek nálunk, mert apám párttitkár lett, s ő nagyon büszke erre, élet és halál ura vagyok, mondogatja. Igaz, volt olyan kommunista, aki húzogatta a száját, hümmögött, hogy éppen Bihalas Gyurka lett a falu első embere – így hívják a háta mögött az apámat, mert bivalyokat tart –, de a rajon öt akarta, s az ellen nem volt apelláta. Ugye, te nem szeretnél élet és halál ura lenni, Fordíts? Ugye, a kutyák nem neveznek ki maguk közül senkit párttitkárnak? Hogy is nézne ki egy olyan derék kutya, mint amilyen te vagy, Fordíts, ha egyik reggel arra ébredne, hogy párttitkár? Édesanyám siránkozását se jó hallgatni otthon, ő a kályha mellett, a kamrában tesz-vesz, matat, s imádkozik, bocsássa meg Szűz Mária, Szent József és Jézus Krisztus az urának ezt a sok vétket. Az Istent nem meri megszólítani, ennyi bűnt mégsem vallhat be közbejárók nélkül az Úrnak, ha más nem, a Szűzanya mégiscsak szól egy jó szót értünk, hogy ne jussunk egytől egyig a gyehenna tüzére. Mintha egy bivalyt s egy lovat fogtak volna a szekér elé, úgy néznek ki az én szüleim, Fordíts. Nagyon vallásos az édesanyám, s apám vadul tagadja az Istent! Fordíts, te szerencsére nem tudod, mi a vallás, mi a politika, mi a kulák, ki a párttitkár, ki az osztályellenség, de örülj, hogy nem tudod, addig vagy boldog kutya. Képzeld el, milyen lenne a kutyavilág, ha olyanok lennétek, mint az emberek? Mit szólnátok hozzá? Azt mondanátok, ugye, hogy na, ez embervilág. Volt valaha legalább egyetlen egy kulák-kutya? Ugye, nem? A kutya teljesen alkalmatlan arra, hogy kulák legyen, egyet sem hurcoltak el közületek munkatáborba. Aztán az édesanyám szentjeivel se vegyülj

össze, Fordíts, kilógnál nagyon a sorból. A Biblia tisztátalan állatnak tartja a te fajodat, kóboroltak az őseid, mert senki nem fogadta be őket, s döghúson éltek, még a nyomorult Lázárnak is arcpirító szégyen volt, hogy a kutyák nyalták a sebeit.

Ült Fordíts a hátulján könnyedén, a földet alig érintve támaszkodott a két első lábára, fülét hegyezte, s úgy nézte a gazdáját, mintha értette volna, hogy az mit mond. Valódi korcs kutya volt, Isten a megmondhatója, hány faj keveredett benne, szívós, kitarító, figyelmes, a fekete foltok is úgy oszlottak meg a fehér bundáján, ahogy azoknak meg kell oszlani, a bal lapockája, a jobb hátsó combja, egyik lába és a farka volt fekete, a füleit hol lekonyította, hol égnék meresztette, attól függően, hogy Tibitől milyen parancsot kapott.

De most, hogy csak hörgés jön ki a gazdája szájából, futkározik ide-oda, vizslatja a bokrokat, vinnyog keservesen, s a társait, mert még volt András bá'-nak két juhászkutyája, elverte maga mellől, bizonyára azért, mert azok semmit sem tudnak a gazdája nagy bajáról.

Ilyenkor, ősszel csipősek a reggelek és az esték, a hóharmat már megérintette a kaszálókat, a tarlókat, lekonyult a szarkaláb tarka szirma, mohó állatok a juhok, vadul harapdálják a fűtorzsákat, megkeresik a gabona lehullott szemeit, még a bokrokról a rügyeket is lerágnak, az árok szélén két cserefáról hull a fényes makk, azt úgy ropogtatják, mint a vaddisznók, a vackorfá alatt, ahol delelni szoktak, vastagon áll a kásás termés, az a csemegejük, egész nap összekapartak annyit, hogy este tele bendővel hajtotta be őket Tibi a kosarakba.

Ez most már így lesz Szent Mihály napjáig, akkor hazahajtják a nyáját, szétosztják a gazdáknak a juhokat, s ő is megkapja, már ha megkapja, Kecskés Andrástól a fizetését. Híres fősvény volt András bá', de vele csak nem fog ujjat húzni, jól tudja, hogy az apja párttitkár lett, még egy goromba szó miatt is megütheti a bokáját.

Így teltek el szeptember utolsó napjai, reménykedéssel, várakozással, a hangja is kezdett visszatérni, amitől Fordíts viselkedése megváltozott, ugrált, viháncolt, s ha gazdája kiejtette száján az ő nevét, úgy rontott neki az elcsángáló juhoknak, mint egy oroszlán.

Megérkezett végre Szent Mihály, a pásztorok legkedvesebb szentje – ő fújja majd a harsonát a végítélet napján, mondogatta az anyja –, hazahajtották

a nyáját, minden kapu előtt állt valaki, s számolta a jószágot. Nem mutatkozott hiány, s ettől olyan jókedvű lett a gazdája, hogy őt is behívta a kocsmába, és egy-egy deci monopol pálinkát rendelt. Tibi még soha nem ivott tömény italt, nem tudta, hogy azt kóstolgatni kell, úgy hajtotta le, mint a vizet, emiatt aztán kótyagos fejfel állított be az anyjához s a testvéreihez. Az apja szervezte valahol a kollektívet.

Sírtak örömkben a testvérei, Margit, Peti, Kató, Áronka, az anyja is könnyezett, de már taszította is be a kamrába, s húzta le róla a ruhát:

– Olyan bűdös vagy, fiam, nehogy megutálkozzanak tőled a kicsik.

Tibi ezt nem érezte mostanig, annyira megszokta a juhanyé, a savó, a sós orda, a pállott gyapjú szagát, ledobott hát magáról mindent, s egy lavórban tetőtől talpig megmosakodott. A férfiaság minden jele kiütött már rajta, ezért az édesanyját nem engedte be, amikor teljesen meztelen volt.

Jól telt az első hét itthon. Furcsa volt, hogy ágyban alszik, furcsa volt, hogy nem barangol árkon-bokron keresztül a juhokkal, de hiányzott Fordíts, mert András bá' nem adta ki a kezéből.

Szűk volt a ház, aminek ősszel csak egy szobáját lakták, a kicsi udvaron, a csűrben s a pajtában zajlott az életük, a kert egy részét elmosta a patak, az apja kirendelte a kulákokat közmunkára, azok hatalmas oszlopokat vertek le, s kerítést fontak, a kerítés mögé sok szekér töltést fuvaroztak, követ, kavicsot, földet, így mentették meg a titkár elvtársat, hogy ne vigye el a víz, hogy ne mossa ki a fundamentumát a patak áradáskor, de azért nedves volt a pincelakás, az ágy alatt kicsi kutacsát ástak, s abból kimerték kannával a vizet, amikor meggyűlt.

A bivalyokat kellett ellátni, Tibi apróra vágta a szecs kavágón a törökbúza kóróját, így sokkal jobban megették azt, fát vágott, még a főzésben is segített az anyjának, csak hét végén nem találta a helyét, kiállt a kapuba, köszönt az embereknek, azok mondták, hogy megnőttél, Tibi, igazi legény lett belőled a Nagyerdőn, mehetsz szombaton a bálba.

Ez volt az ő nagy gondja. A bál. Az a szokás járta a faluban, hogy a fiú elmegy a lányos házhoz, megkéri szépen a szülőket, engedjék el a táncba szíve választottját, úgy fog vigyázni rá, mint a szeme fényére, s éjfél előtt már itthon lesznek.

Az édesanyjához fordult tanácsért, mert Sorosán György felesége, Róza nén híres volt a nagyeszéről, jártak is hozzá gyakran tanácsot kérni féltékeny fér-

jek, félrejáró asszonyszemélyek, összezördült házasképek, hoppon maradt vénlányok, s ő higgadtan, bölcsen eligazította őket, igaz, elmondattott mindenkivel legalább egy-két olvasónyi imádságot – én is csak közvetítetek köztetek és az Úristen között –, mondta.

– Édesanyám! Elmennék Nagypál Mancihoz, megkérném a szüleit, engedjék el velem a táncmulatságba. Gyerekkorom óta ő a szeretőm.

Megnémult az anyja, olyan ijedtség és szomorúság ült ki az arcára, amilyent Tibi azon még soha nem látott:

– Ne menj, fiam, te sehová. Nem akartalak búsítani, ezért nem szoltam mostanig, de a keresztanyjától azt üzenté Mancsi, ne tedd be többet a lábad a házukba, nem kell neki egy bűdös pakulár, van már más szeretője.

Tibi elsápadt. Kibírt ő mindent, az éjszakai hideget a komárnyék alatt, a viaskodást a vadakkal, a csontig hatoló őszi ködöt, az egész nap szitáló esőt, de ez a hír úgy döfte keresztül, mint egy dárda. A mellkasába fúródott, a szíve tájékán érzett erős nyilallást.

Kifordult az ajtón, s a csűr felé vette az útját.

Sorosán Róza nem ok nélkül volt a falu esze. Tudta, mi zajlott le egy perc alatt a fia lelkében, indult utána szaporán, s ahogy kinyitotta a csűrkaput, lefuttott fejéből a vér, a két lába gyökeret eresztett.

Tibi az odorba felnyúló hosszú létra közepén állt, egy istráng egyik végére hurkot vetett, a másik végét éppen akkor kötözte hozzá a létra fokához.

– Jézus! Én Krisztusom! Hát hagyod te ezt? – sikoltotta, felrohant a fiához, s lerántotta a lábánál fogva, mindketten leestek a csűr kemény földjére, de a létra felhorzsolta az édesanya arcát, omlott a vére, bizonyára emiatt nem jött indulatba Tibi, némán ültek a földön, hallgattak, végül magasba csapott a férfibánat, Tibi úgy üvöltött fel, mint egy farkas, amelyet kivert a falka, szó nem hagyta el az ajkát, csak ez a magas, vékony tutulás jött a torkából, az ajkait még hegyesebbre csücsörítette, s trombitált vadul, kiadta magából nemcsak Nagypál Mancit, hanem az egész nyomorult életét, a bivalyokat, a párttitkár apát, a majorházat, a macskapofát, amit annyit emlegetett András bá', a komárnyékot, a csuromvizes kocsókat, a bűdös juhszarokat, a zúzmarás hajnalokat, még az éjjel-nappal imádkozó anyját is.

Soha nem beszéltek erről a szörnyűségről. Mindketten tudták, csak ott benn, a tudat mélyén lapulhat meg a gondolat nélküli gondolat, az ordas hiány,

a nagy, sűrű fájdalomkőd, ami elborította Tibit, s szinte a másvilágra küldte. Ez a titok úgy láncolta össze az anyát és a fiát, mint ahogy a gályarabokat láncolták egymáshoz valaha.

Különös haszonnal járt a csűrben lezajlott tragédia. Amikor este Sorosán György hazajött a családjához, a felesége azt csinálta, amit megígért Tibinek a juhok mellett, valóban fejszét fogott rá. Kiment a favágóra, megragadta a balta nyelét, visszament a házba, fölemelte a feje fölé, s tiszta, csengő, nyugodt hangon kiáltotta:

– Hát ide figyelj, te eszeveszett futóbolond! Itt, a gyermekeid előtt hasítom ketté a fejedet, ha holnap nem fogod meg a Tibi kezét, nem mész bé vele a rajonhoz, s nem kéred meg a te pártos elvtársaidat, hogy vegyék föl az agronómus iskolába. Már megkezdődött a tanítás, de nektek, kommunistáknak nincs törvényetek, mint ahogy Istenetek sincs. Tibi éles eszű, behozza a kéthetes lemaradást.

Úgy látszik, a piros színű párttagsági könyvecskéhez nem mellékeltek a bátorságot, Sorosán Gyuri szabályosan maga alá vizelt, az istállóban cserélte le a gatyáját, de ismerte a feleségét. Ha az elhatározta, hogy szent asszony létére a gyilkosság legnagyobb bűnét elköveti a fia miatt, akkor meg is teszi.

Másnap reggel rákésződtek, kevés cókmozót kellett csak összepakolni, s a délelőtti busszal bementek a rajoni központba.

Tökéletesen működött a bolsevista dominó. A rajoni titkár, miután meghallgatta kedvenc emberét, Sorosán Györgyöt, fölemelte a telefonkagylót, kérte a központtól az agronómus iskola titkárságát, odarendelte az igazgató elvtársat, s könnyedén, mintha csak kirándulásra toborozna tanulókat, kijelentette:

– A mai naptól Sorosán Tibor az intézet tanulója. Fél óra múlva jelentkezni fog az apjával. Megértette, igazgató elvtárs?

*

Úgy szállt el Tibi feje fölött a két év, az agronómus iskola két esztendeje, mint tavaszi szél a zöldellő bükkösök, kankalinos kaszálók fölött. Arra oktatták őket, miképpen kell, ha kikerülnek innen, úgy megszervezni a termelést a most alakuló kollektív gazdaságokban, hogy azok hatalmas hasznot hajtsanak az államnak, s közbizalmat teremtsenek a tagoknak. Növénytant és állattant is tanítottak, aminek Tibi nagyon örült, annak viszont nem, hogy a faluban, ahányszor csak hazament vakációra, megkérdezték az emberek:

– Na, Tibi, igaz, hogy te ugró mókus leszel?

Ez legalább annyira bántotta, mint a macskapofa, amit annyiszor emlegetett a gazdája, a major. Kicsit sok volt neki a macska után a mókus.

A második tanév vége felé kapták meg a sorozó-cédulát, menni kellett a tisztelvtársak elé, s azok elosztották őket, mint összel, Szent Mihály napján a juhokat: ez gyalogos lesz, ez tűzér, ez ejtőernyős, ez tankos, ez hidász, ez topográfus, ez felderítő és így tovább.

Sorosán Tibor, mindenekelőtt az apja érdemei miatt, a securitate alakulathoz került. Akkor hatalommal bírt ez a szervezet, hogy a hadsereg egy részét is hozzácsatolták, s a besorozott katonák különleges kiképzést kaptak.

*

A kaszárnya tizenöt kilométerre volt a fővárostól, földszintes, nyomasztó épület, semmivel sem különbözött a kollektív gazdaságok istállótól, lapos, suta tetőzet, oldalt apró ablakok, a két bütijén két széles ajtó, benn, az óriáshodályban emeletes vaságyak, középen folyosó, itt zajlott a napi program egy része, lefekvés, villanyoltás, reggel öltözködés, mosakodás, sorakozó, irány a konyha, onnan a gyakorlótér.

A tiszték a fővárosból jártak ki, s ez rangot jelentett, gögösen, fennhéjázva, enyhén raccsolva beszéltek, s az ország különböző zugaiból idetoborzott újoncok vakon teljesítettek minden parancsot.

Tibinek ez természetes volt. Megszokta, hogy aki rangosabb, mint ő, az rendelkezik vele, az apja, de főleg András bá' mellett előképzést kapott, és az agronómus iskola bentlakása sem volt éppen mennyország. Úgy simult bele a programba, mint egy természet a boly életébe: a menetelés, a kúszás, a vigyázállás, gázálarban a szuronyroham, a céllövészet, az éjszakai riadó gyermekjáték volt számára, itt vette igazán hasznát sanyarú gyermekkorának.

Három hónap elteltével hívatta a hadosztály politikai tisztje az irodájába.

– Sorosán elvtárs – szólította meg –, úgy határozunk, hogy a katonai szolgálat elvégzése után sem engedjük el a kötelekből. Ön kiválóan beszél magyarul, habár – remélem, tudja – a Sorosán román eredetű név, s a securitátának óriási szüksége van a kisebbségek nyelvét jól ismerő káderekre. Az ön apja párttitkár, már ez a származás is garancia, hogy elánnal fogja szolgálni a pártot, a román hazát, a szocializmus ügyét, de nem mint agronómus – látja, mindent tudunk magáról –, hanem mint az államvédelmi rendőrség tisztje.

Tibivel fordult egyet a világ, megszedült, úgy rémlett, elmozdult a politikai tiszt háta mögött, a falon az ország első emberének képe, mintha megrezdült volna kiadós tokája.

Azt tudta, hogy végzetes lenne most azonnal visszautasítani a javaslatot. Itt nincsenek javaslatok, itt csak parancsok vannak. Amit ez a fővárosi ezredes fölvezetett neki, az nem más, mint az ő jövője élete. Tönkreteszik, agyon gyötrik a kiképzésen, ha vakon nem indul el a kijelölt úton.

– Gondolkodási időt kérek, ezredes elvtárs – nyögte ki végül. – Bármennyire is megtisztelő, amit ön felajánlott, nem lehet egyik pillanatról a másikra dönteni. Az életéről van szó.

– Csodálkozom, Sorosán elvtárs, hogy gondolkoznia kell egy ekkora kitüntetésen. Százak, ezrek kapnának utána két kézzel. Most elmehet, majd még hívjuk.

A katonai szolgálat hátralevő részét kábult fejjel és zaklatott lélekkel végezte. Hetente hívták, mindig más és más személy állt szóba vele, ne váljon megszokottá a gyözködés, hivatkoztak magas rangú személyekre, még a belügyminiszter elvtárs is tud magáról, mondták, nagy fizetést és lakást ígértek, s amikor még ezek után sem adta be a derekát, durván nekimentek az édesanyjának.

– Pontos értesüléseink vannak Sorosán Rozália vallásos bódulatáról – mondták –, gondunk lesz arra, hogy egy ilyen fekete varjú ne tudja tovább fertőzni a falu s a környék öntudatos dolgozóit.

Ez volt a legfájdalmasabb ütés. Nagyon szerette az édesanyját, úgy lógott rajta, mint pók a fonalán. Éjszaka fetrengett az emeletes vaságyon, zavaros álmai voltak, amelyekben az édesanyja többször megjelent, mutatójával fenyegette, ne állj be a gyilkosok közé, Tibi, ne döfd a lándzsát Krisztus urunk oldalába.

Nem az álmoképek, nem az anyja mutatója, hanem az elméleti oktatás idézett elő gátszakadást nála. Miután lejárt a kemény kiképzés a gyakorlótereken és a lötereken, beültették őket az iskolapadokba, és

tanrend szerinti előadásokat tartottak. Azoknak az üzenete rövid volt és tömör:

A szocialista rendszer magasabb rendű minden más eddigi rendszernél.

Romániában a kommunista párt olyan tökéletesen ülteti át a gyakorlatba a marxista ideológiát, amely az egész világ számára példamutató.

Ezt a csodálatos vívmányt kell nekünk, katonáknak, főleg a securitate hadi alakulatainak minden eszközzel megvédeni.

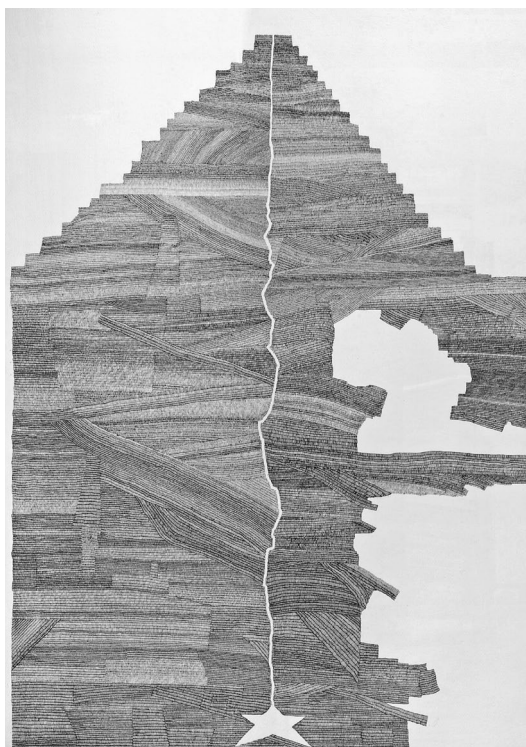
Kíméletlen harcot kell vívni a papok, a kulákok, a városi burzsoázia még megmaradt tagjai ellen. Hazaárulók, nyugati ügynökökkel kollaborálnak, feketéznek, szabotálják a termelést, csúfot üznek az ideológiai nevelésből. A párt egyedül nem tud megküzdeni ilyen alattomos ellenséggel, két szárnyra van szüksége, az egyik szárnya a hadsereg, másik a securitate.

Ez a két szárny garantálja a sas repülését – gyakran éltek ezzel

a hasonlattal –, fölemelkedünk a károgozó varjak, a csipelő verebek fölé, ebből a magasságból tisztán látjuk a jövőt.

Egyszer még a félelmetes hírví szekus tábornok is leereszkedett szédítő magasságából. Amikor fellépett a katedrára, megvillant nadrágja két oldalán a szemkápráztató piros sáv, a legnagyobb rang jele a hadseregnél. Térképet feszített ki, vékony pálcát húzott végig a határvonalon, és arról beszélt, mekkora veszély fenyegeti az országot háború esetén Nyugat felől, az ösellenség – a népet nem nevezte meg – harapni akar országunkból, a szent román földből, veszélyeztetni integritásunkat, s ennek az ösellenségnek a szövetségesei a köztünk lapuló hitleristák, horthisták, revizionisták, pillanatra sem vehetjük le a szemünket róluk.

Tibit nem a hazafias pátosz győzte meg. A statisztikákra figyelt, arra, hogy hány szegény sorsú gyerek tanul állami ösztöndíjjal, hány munkáscsaládot juttattak lakáshoz, hány ezer falusi nincstelen rúgta le lábáról a bocskort, s költözött a városokon gomba módra kinövő blokkházakba.

1956–2006

S innen, a securitate osztályterméből valóban az látszott, hogy a párt és a munkásosztály diktatúrája milliók jogait garantálja, s csak a maroknyi osztályellenséget zúzza szét. Az ő élete is ezt példázza, ha nem jön ez az új világ, ott ragadt volna András bá', Fordíts, a bűdös juhok s az apja alattomos szemű bivalyai mellett.

S volt még egy ok, amelyik megingatta. Az oktató tisztek minden alkalommal személygépkocsin vagy motorkerékpárral jöttek ki a fővárosból, ünnepélyesen gurultak be a kaszárnyaudvarra, merev nyakkal, távolba pillantó tekintettel szálltak ki, mintha ufőkon érkeztek volna idegen bolygókról erre a sáros földre. Az idősebbek Pobedával, a fiatal oktatók IZS motorkerékpáron robogtak, a tábornok Csajka gépcsodával úszott be, mint egy fekete hattyú.

Sóvárogva nézték a katonák az ablakból ezt a bevonulást, s arról ábrándoztak, talán egyszer ők is egy IZS motorkerékpár nyergébe pattanhatnak föl, talán még volán mellé is ülhetnek...

Tibi a katonai szolgálat utolsó hetében jelentkezett, és megírta a belépési nyilatkozatot.

Elhatározta, szekus lesz.

Nem volt könnyű döntés. Látszólag lényegtelen semmiségek is taszították, lökték. Eszébe jutott a macskapofa, amivel annyiszor csúfolta a gazdája, eszébe jutott az ugró mókus, amit ráragasztott a falu.

– Hát nem! Azért sem! Nem leszek se macskapofa, se ugró mókus, a hatalom eszköze leszek, odasújtok azoknak, akik meg akarják akadályozni, hogy a sas magasra szálljon. Az arcomat ezerszer megvizsgáltam, jó, igaz, a szájam hegyesre csücsörödik össze, mintha csőröm lenne, de nem mindig, és az állkapcsom – emiatt csúfolnak macskapofának – mintha elsorvadt volna, de azért emberarc az én arcom, füleim kicsik, szempilláim rövidek, a két apró szemem, mint két szurokcsepp, feketén csillog. Majd ha hatalom lesz a kezemben, megszépülök én, talán még a gögös Nagypál Mancsi sem üzeni akkor, hogy nem áll szóba egy bűdös pakulárral.

*

Miután lejárt a sorkatonai képzés, a megyeszékhelyre nevezték ki alhadnagyi ranggal. Egyenruhát is kapott, de azt csak nemzeti ünnepeken használhatta, a szekusok civilben jártak. Otthon, tükör előtt sokszor felpróbálta, a két vállpánt, a feszes zubbony, a nadrág, a derékszíj, a fényes csizma teljesen megváltoztatta, a macskapofa-ugrómókus Tibiből fess fiatalember lett. Hónapok múltával az arca is kitelt,

mert a securitate központi konyháján jól főztek, anynyit ehetett, amennyit akart, s a munka sem ölte meg, folytatták a kiképzését, a szekus szakma csinját-bínját ismertették az oktatók.

Hogy kell az emberekkel bánni? Ez volt a fő kérdés.

Barátságos, kedves lenni, de bratyizni, lepaktálni szigorúan tilos!

Alkoholt lehet fogyasztani munkavégzés közben is, ha az a gyanúsított személy nyelvét oldja meg.

Tájékozódni kell a családok helyzetéről. A nagy válságba került emberek könnyebben befoghatók.

Ha megromlott valahol egy házastársi kapcsolat, felkarolni, vigasztalni kell a férfit – a nőt nehéz beépíteni, vagy nem érdemes –, vele kell néhány pohár ital mellett elbeszélgetni.

Az elhagyott, megkeseredett feleségek viszont gyakran vádolják, s feljelentik a volt férjüket. Odafigyelni!

Feltétlenül beépíteni egyéneket az egyházközségekbe! Ha sikerül ígéretekkel, zsarolással meggyőzni a presbitérium valamelyik tagját, az aranyfogásnak számít.

Tibi a lehallgató készülékek szövegeit fordította naphosszat. Nagy szükség volt olyan szekusra, aki mindkét nyelvet, a románt is, a magyart is tökéletesen ismeri. Ült a securitate laboratóriumában, nyomkodta a magnó gombjait, és írt.

Az elején megrázta, amit hallott. Nyomorult emberek mondták el keserveiket kocsmákban, boros asztal mellett, házastársak beszéltek gyanútlanul, mert nem tudtak az elhelyezett poloskáról, még a katolikus egyház gyóntatószékei sem maradtak a szeku hatáskörén kívül.

Fő célpontnak számít minden író, költő, képzőművész, közülük kerülnek ki a párt és az állam legádázabb ellenségei, nyugtalan, bomlasztó elemek, azt mondják el egymás között, amit a cenzúra miatt nem tudtak nyilvánosságra hozni. Megtörésükre még a kábítószert sem zárták ki, s ha sikerült bejuttatni egyet-egyét az idegszanatóriumba, onnan már csak egy lépés az elmeagyógyintézet.

A papok, a kulákok már annyira óvatosak lettek, hogy poloskával nem lehet egyetlen szót se rögzíteni tőlük. Őket beépített személyekkel, provokátorokkal kell megközelíteni.

A besúgóhálózat kiépítéséhez kapta a legalapobb magyarázatot.

– Ezek nélkül a fontos személyek nélkül vakok és süketek vagyunk – mondták az előadók. – Rábeszé-

léssel, meggyőzéssel, fenyegetéssel, anyagi juttatással és minden más eszközzel fülest kell fogni! Legjobb, ha bajba jutott ember kerül a markunkba, védelmet nyújtunk neki, még a peres ügyét is megszüntetjük a törvényszéken, ha szükséges. Sok száz olyan egyén dolgozik nekünk, akiknek a börtönben lenne a helyük.

Tibi megrendüléssel élte át mindezt. A katonaságnál a kiképzők még gyakran hivatkoztak a pártra, a szocializmus kristálytisza eszméire, de itt, a póre gyakorlatban már nem. Kérlelhetetlenül elbánni mindenkivel, aki a másik oldalon áll.

– A szekus olyan, mint a sebész – mondták. – Annak is, ha reszket a keze, műhibát követ el. Nekünk rezdülés nélkül kell kivágni a fekélyeket társadalmunkból.

Az igazi sokkot a pincesor jelentette. A megyei securitate alatt vizsgálati fogság működött, válogatott verőlegényekkel. Terepjárókon hordták be az embereket, rendszerint éjszaka, alacsony fapadokra fektették őket, kezüket, lábukat lekötözték, és gumibottal végigverték rajtuk. Kezdték a talpakkal, folytatták a vesék tájékával, s a fej döngetésével fejezték be. Máskor hátratekert kéznél fogva a falakon lógó vaskarikákra kötözték fel az áldozatot. Szó nélkül. Vallatás nélkül. Ez csak az előkészítő volt. Utána feloldozták, illetve leakasztották, és magára hagyták őket, hogy puhuljanak. Sokszor napokig töprenghetett, vívódhatott a fogoly, hogy mindez miért történik vele.

– Így érzük el – hangzott ismét az oktatás –, hogy ezek a fekete lelkek önmaguktól jönnek rá az elkövetett bűnökre, és azt is bevallják, amit álmukban láttak. Az osztályellenség álmában sem nyugszik.

Amikor Tibi először lépett be a verőszobába, fiatal, izmos falusi legény feküdt a deresen, kulácfiú, mondták, először a talpát verték, aztán a hátát. Némán tűrte, de amikor a fejére zuhogtak az ütések, ordítani kezdett. Szavak nélkül, teljes tüdővel, torkaszakadtából üvöltött, mint a vadak. Erős, öblös hangja volt, az egész pincesor hallotta. Ez is benne volt a szeku forgatókönyvében, egyik áldozat üvöltésével puhítani a többi foglyot.

Aznap éjszaka nem aludt. Fetrengett az ágyban, nézte az ablakot, mikor világosodik. Semmilyen illúziója nem volt, amikor a katonaságnál megírta a belépési nyilatkozatot, tudta, a szeku nem apácakolostor, de nem számított erre a lélektelen szadizmusra. A verőlegények lenn, a pincében nem tudták, milyen bünt

követett el az, akit ütni kell, ők csak az előkészítő munkálatot végezték. Megpuhították az áldozatot, a kihallgatást másnap, vagy napok múlva bonyolították le fenn, az irodákban, kényelmes karosszékben pöffeszkedő tiszték.

Itt is asszisztált Tibi, mielőtt bedobták volna a mélyvizetekbe. Hárman-négyen támadtak rá az áldozatra, keresztkérdések zuhatagával hozták zavarba, s szünetet csak akkor tartottak, amikor látták, mézesmázás szavakkal érzékeny húrokat is meg lehet pendíteni a lelkében, talán még a besúgást is vállalja.

A szeku embereit szakosították. Egyik az ipari zónáért felelt, a gyárakat járta, külön parancsban kapta, nem szabad kímélni a munkásokat sem, ha azok eltévelyedtek a helyes útról, mások a tanügyi munkát követték nyomon, itt volt a legnagyobb szükség a besúgókra, ha sikerült egy-egy tanulót rávenni arra, hogy a belső zsebében lehallgató készüléket hordjon, nyert ügye volt a szekunak. A tanár minden elejtett szavát rögzítette. Rendszerint apákat sodortak bajba, s a fia vagy a lánya azzal próbálta megmenteni, hogy vállalta a kollaborálást.

A felkészítések egy részét a fővárosban tartották, szigorú titoktartást követeltek a tisztektől mindarról, ami ott elhangzott.

– Egy szekusnak két élete van. El kell felejteni, meg kell tagadni az első, a civil életben eltöltött éveket – hangzott a szigorú parancs. – A feleség, a gyerek, a rokon, a barát más szerepet kap ebben a második életükben, ugyanúgy kell felhasználni információ szerzésére a családtagokat, mint az idegeneket.

– Keményen bánni a nemzeti kisebbségekkel! – Ez volt a másik titkos utasítás. – Célunk a homogén román nemzet megteremtése, ezért ki kell válogatni, meg kell figyelni, időnként be kell hívni kihallgatásra a vezetőket, a nacionalista főkolomposokat. Egy-két éjszakai virrasztás a securitatén észhez téríti őket, és riadalmat kelt másokban.

Jelentős pénzalappal rendelkezett a szeku, annak egy részét lekenyerezésre fordította. Ritkán kaptak pénzt a besúgók, de ajándékot igen. Százezrek számára jelentett komoly gondot a tűzifa, mert államosították az erdőket, emiatt különleges érték volt a gázpalack. A butélia. Anélkül nem lehetett főzni, azt osztogatták a leghűségesebb munkatársaknak.

Személygépkocsit csak várólistával, két-három év múltán kaptak az állampolgárok. Wartburg, Trabant, Moszkvics, Lada.

Egy telefonfelhívás elegendő volt valamelyik illetékes elvtárstól, hogy a besúgó előreugorjon ezen a várólistán. Ez az illetékes elvtárs rendszerint valamelyik magas rangú szekus katonatiszt volt.

Tibi az elején könnyű reszortot kapott. A szektásokat felügyelte a tartományban, akik, meglepő módon, nem sorvadtak, nem pusztultak a diadalmas szocializmus vörös zászlaja alatt, hanem szaporodtak, terjedtek, mint a járványos betegségek.

Szakirodalmat olvasott és jegyzetelt, azokra a bűnökre figyelt, amelyek az államhatalom ellen irányulnak, egyesek megtagadják a katonai szolgálatot, van olyan szekta, amelyik szabotálja a véradást, a prédikátorok valutát csempésznek, nyugati konszernnek, alapítványok pénzét zsebelik be, világvégi hangulatot keltenek, hirdetik az üdvözülés egyetlen, általuk kikiáltott módját, szabotálják a mezőgazdaság szocialista átalakulását és így tovább.

Emlékezetes maradt az első őrizetbe vétel. Az első letartóztatás. Ilyesmit nem lehet elfelejteni. Éjfél tájban érkezett egy szektás prédikátor lakására, s amikor kinyílt az ajtó, csőre töltött pisztollyal belépett. A prédikátor nagykabátban, kalappal a fején, kis táskával a kezében állt az előszobában, és mondta:

– Már vártam magukra. Mehetünk. Édes lesz a szenvedés, amit hitemért el kell viselnem.

Ez sem suhant el fölötte hatás nélkül. Ez a békés, konok mártírium.

De volt nehezebb esete is. Elbújtak előle, keresni kellett a főkolompókat szalmakazalban, meszesgödörökben, szénapadláson, egyeseket befalaztak.

Ha kemény volt az ellenállás, ütni kellett. És Tibi ütött! Arcba, gyomorszájba vágott. Kezdetben szokatlan volt, felkavarodott a gyomra, de megszokta. Egy idő után jelentkezett az oktatók által emlegetett különös érzés: az élvezet.

Csattant a tenyér az emberarcon.

Puha részekbe, gyomorszájba csapódott az ököl.

Ágyékba robbant a cipőorr.

Gyönyört érzett!

Irgalmatlan, kemény keze volt. Egy idő után csontkezü szekusként emlegették.

Féltek tőle.

Amilyen mértékben távolodott az emberektől, úgy melegedett össze a pisztolyával. Ez is különös volt. Jólesett megfogni a nyelét. Izgalmas volt megtölteni golyókkal a tölténytárat. Az éjjeliszekrény fiókjában tartotta, máskor a párnája alá dugta. Összeszoktak. Tibi és a pisztoly. Valamikor macskás botot markolt

a kezében a juhok mellett, most a pisztoly agyát szorítja. Mekkora különbség!

*

Három év telt el így. A securitate tagjainak titkos bankszámlája volt, kamatmentes kölcsönt vehettek föl a tisztek, egy év után megvette élete álmát, egy robosztus IZS motorkerékpárt, a részletek törlesztését alig érezte meg. Azzal járta a terepet.

Vendéglőkben kosztozott, az alkoholtilalom nem vonatkozott rá, rendszerint egy-két deci rumot ivott szódával. Ezt már kéretlenül is hozták a pincérek, annyira ismerték.

Hozzászokott a pénzhez, a fényűző élethez. A nőnél is sikerei voltak, egy sem mondta róla, hogy macskaképző.

Amikor megnősült, háromszobás lakosztályt kapott az úgynevezett szekus blokk harmadik emeletén. Helga, a felesége egészségügyi asszisztens volt, három év alatt két gyereket szült, a férje munkájának részletei nem érdekelték, végezte a dolgát. Rangot és jómódot jelentett akkor egy lánynak, ha szekushoz mehetett feleségül.

Jártak társaságba is, lakodalmakba, keresztelőkre hívták meg őket, de amikor Tibi belépett, hirtelen elhallgattak, témát váltottak.

És ittak. Sokkal többet ittak, mint máskor, mint amikor Tibi nem volt ott. A hullarészeg férfiakat hazatámogatták az asszonyok, s átkozták Tibit, a szekust.

Közömbösen, megkérgesedett lélekkel vette tudomásul, hogy megszűnt addigi világa, gyermekkori barátok nem köszöntek neki, rokonok tértek ki előle, ha találkozott velük az utcán, egyedül az édesanyja átka tudta még megérinteni a lelkét.

– Megátkozlak, Tibi – mondta Sorosán Róza, amikor először rohogott be az IZS-zsel az udvarukra. – Megátkozlak, s kitagadlak, nem vagy az én gyermekem, menj innen, az Antikrisztusok között van a helyed.

A küszöbön állt, két kezét fölemelte a feje fölé, olyan volt, mint egy ókori papnő.

Tibi még próbálkozott néhányszor, szerette volna kiengesztelni az anyját, mert nagyon szerette, de az, ahányszor meghallotta az IZS dubogó, dübörgő hangját, bezárkózott a kamrájába, s addig ki nem jött, amíg a fia ott volt.

A testvéreit tudta valamennyire magához édesgetni, főleg a fiúkat, Peti és Áron közben nyurga kamaszok lettek, felültette őket a motorkerékpár hátsó ülés-

sére, s egyenként meghordozta őket, úgy robogtak végig a falun, hogy a libák gágogva repültek szerzettség, emberek, gyermekek ugráltak be a sánca. A testvérei kipirult arccal nézték, hogy száguldanak el mellettük a házak, a fák, csak a sebesség érdekelte őket, nem voltak elég érettek ahhoz, hogy hatalmas bátyjukat megítéljék.

Ez volt Tibi egyetlen sikere abban a világban, amelynek hátat fordított, amelyikkel szembefordult: az IZS-robogás a két öccsével.

Aztán gyérültek a látogatásai otthon, s egy idő után kimaradtak. Úgy tekintett régi világára, mint a bányász a kőfalra, akinek a föld gyomrában a nemesérc érnek utolsó foszlánya is megszűnt, s maradt a meddő kőzet. Tompán, lélektelenül temetkezett bele a szakmájába.

Már hadnagyi rangja volt, amikor hívatta a megyei securitate főnöke.

– Sorosán elvtárs – mondta –, önnek sürgősen Bukarestbe kell utaznia. A Keleti-Kárpátokban ellenforradalmi bandák verődtek össze, fegyveres felkelést szerveztek népi demokráciánk ellen. Egy orgazda bujtogatta őket, valamilyen csobán, az látta el őket sajttal, hogy ne pusztuljanak éhen. A fegyvereket is nála dugták el, amikor szorult a hurok, amikor a hadsereg és a milícia elitalakulatai bekerítették őket. Ez a csobán összevissza beszél, iratai nincsenek, nem szólal meg, csak magyarul, egyik zavaros vallomásaiban az ön nevét említette. Szembesítésre van szükség, azonnal induljon, a szolgálati autó és a sofőr rendelkezésére áll.

Nehéz útja volt. Kóválygott benne az egész élete, zavaros, ködös képek meredtek szembe vele. Már ismerte annyira a szekus mesterséget, hogy tudta, nyomás alatt, sok hatására olyan büntetést vall be az áldozat, amelyet nem követett el. Vajon nemcsak próbára akarják tenni? Vajon nem a magyarsága a bűne? Az nem lehet, mert ő felső utasításra kérvényt nyújtott be a bíróságra, románosította a nevét, az „s” betűk alá behelyezték a farkincákat, és a Tibor helyett a kemény hangzású Tiberiu került az aktáiba: Tiberiu Șoroșan.

Tehát ő magyarul beszélő román.

Végtelennek tűnt az út, de megérkeztek. Szótlansága a román sofőrnek is feltűnt, megkérdezte, nem érzi jól magát a hadnagy elvtárs, de ő háritott, azt mondta, szakmai gondokon töpreng.

A fővárosi securitate épületében egyenesen a pincébe vezették. Belépett a verőterembe, a falba erősít-

tett karikán, hátrakötözött kezeinél fogva egy ember lógott. Arca véres volt és megkínzott, de Tibi azonnal felismerte: András bá'. Kecskés András, az egykori gazdája.

Erre nem számított. Annyira váratlan volt a ravai major felbukkanása, hogy eltompult idegei belerándultak. Naponta ütött, rúgott, pofozott, de az áldozatok idegenek voltak.

Most, itt a gyermekkorra vicsorított szembe vele. Hányingert érzett. Gyomra felöklendezte a majortól kapott pofonokat, a megkelt hüvelykujját, az éjszakai verekedést a vadakkal, Fordítsot, a kutyát, egyetlen társát a nyomorúságban.

– Te vagy az, Tibi? – nyöszörögte Kecskés András. – Rád ismerek a macskapofádról. Hát te szekus letél? Bárcsak vertem volna ki a szemed, s törtem volna el mind a két kezed, hogy ne tudj hóhérkodni.

Ez magához térítette. A vér az agyába tódult, előntötte az indulat.

A verőlegényekhez fordult, s fahangon mondta románul:

– Kecskés András ez az ellenforradalmár, a ravai csobán. Gyermekkoromban nála voltam pakulár. Hitvány, kegyetlen ember, ne kíméljétek.

Még vetett egy pillantást egykori gazdájára, felrémlett, milyen asszonybolondító szép arca volt valaha, aztán megfordult, s lassú lépésekkel elhagyta a kínzótermet.

A verőlegények folytatták megszokott munkájukat.

Ahogy távolodott, még hallotta András bá' vinnyogását, elnyújtott üvöltését, átkozódását. Őt átkozta.

A folyosón történt vele valami. Először zsibbadást, aztán erős nyilallást érzett jobb felől a fejében, az arca megmerevedett. Megsúrolta a fájó részt, de még ruganyos léptekkel ment föl a földszinten lévő irodába, hogy beszámoljon bukaresti kollegáinak Kecskés Andrásról. Az ő személyazonosítása miatt hívták ide.

Amikor leült az ezredessel szemben a székre, újból jelentkezett a koponyájában az erős fájdalom. A nyelve nehezen forgott a szájában, s néhány zavaros mondat után lefordult a székről.

A katonakórházban tért magához. A felesége ült mellette, őt rendelték oda az illetékes elvtársak, hogy gondozza a férjét, hisz egészségügyi asszisztens.

Tőle, Helgától tudta meg, hogy agyvérzés érte. Stroke.

– Talán beszélni tudsz majd – mondta Helga –, mert bal oldalt van az agyban ez a központ, s téged jobb oldali gutaütés ért.